

Dosud nevyužitá dobová zpráva o nálezu podmokelském

J I Ř Í R Y A N T

NĚ 71, 2016, s. 157–163

Unused contemporary report about the Podmokly hoard

The hoard of Celtic coins found in Podmokly (Rokycany district, west Bohemia) in 1771 is extraordinary by its scope and content, and it attracted intensive attention of many numismatists in the past. The story was also transformed into a non-fiction book. The author of this article brings to light a new unpublished record from the memorial book of the Roman-Catholic parish in Zvíkovec, where the location of Podmokly used to belong to. This report was cited by the local priest Václav Krolmus (1790–1861) in his chronicle together with comparison of prices of some selected agricultural products. The limited information about the finding context of the hoard in the known sources is compared with this newly published report.

🗝️ *hoard; Celtic coins; gold coins; 1771; Podmokly (Rokycany district) [CZ]; Václav Krolmus (1790–1861).*

🗝️ *nález; keltské mince; zlaté mince; 1771; Podmokly (okr. Rokycany); Václav Krolmus (1790–1861).*

Dosud největší a zcela mimořádný nález zlatých keltských mincí na českém území v Podmoklech v okrese Rokycany s datací 12. června 1771 je podrobně dokumentován nejen numismaticky, ale rovněž veřejnosti zpřístupněn v historické literatuře faktu.¹ Výchozí zprávou o nálezu je práce Mikuláše Adaukta Voigta uvedená ve spisku „*Schreiben an einen Freund*“ z roku 1771, ve kterém popsal poklad keltských duhovek „právě“ objevených v Podmoklech

* Jiří RYANT, Česká numismatická společnost (Praha).

¹ RADOMĚRSKÝ, Pavel: *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. 1. Nálezy keltských mincí*, red. Emanuela NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Praha 1957, s. 59–60, č. 92. RADOMĚRSKÝ, Pavel, *Keltský zlatý poklad z Podmokel*, Sběratelské zprávy č. 6, ČNS, pob. Hradec Králové, s. 1–8. V popularizační publikaci HLINKA, Bohuslav – RADOMĚRSKÝ, Pavel: *Peníze, poklady, padělky*, Praha 1996 je události věnována úvodní kapitola nazvaná *Největší evropský zlatý poklad*, s. 5–11. SMEJTEK, Lubor – LUTOVSKÝ, Michal – MILITKÝ, Jiří: *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*, Praha 2013, s. 262–265, heslo Podmokly.

u Rakovníka.² Nejen zde, ale i později postrádáme v citovaných pramenech zmínku o zápisu v „*Památné knize farnosti na Zvíkovci*“, kam lokalita Podmokly tehdy příslušela. Její obsah můžeme považovat za dosti pozoruhodný doplněk jinak skromných údajů o nálezových okolnostech. Zmíněnou farní knihu prozkoumal až Václav Krolmus (1790–1861) a uvedl ji ve své „*Kronice*“.³ Podotýkám, že z chronologického pohledu by byl údaj v této kronice o citaci původního pramene řazen na třetí místo v pořadí, tj. hned za informaci M. A. Voigta.

Václav Krolmus, povoláním římskokatolický kněz, trávil na zvíkovecké faře poslední léta svého života, ale neustále vyvíjel různé aktivity spojené s historickým a jiným badáním.⁴ Hodnocení osobnosti Václava Krolmuse v historických zprávách vyznívá dosti rozporuplně a k jeho informacím a názorům je zapotřebí přistupovat kriticky a obezřetně. V tomto případě však lze reálně předpokládat věrnost citace příslušné části pamětní farní knihy už jen proto, že obsah zprávy jeho naturelu plně vyhovoval.⁵

Citovaná kronika je obecně orientována především na klimatické jevy a jejich následky, zvláště si všímá živelních pohrom, záplav i kritické neúrody. Informaci doplňují četné statistické údaje, přehledy a návody obyvatelstvu k následnému jednání a ostražitosti. Text je psán dobovým českým pravopisem a vytištěn kurentem.

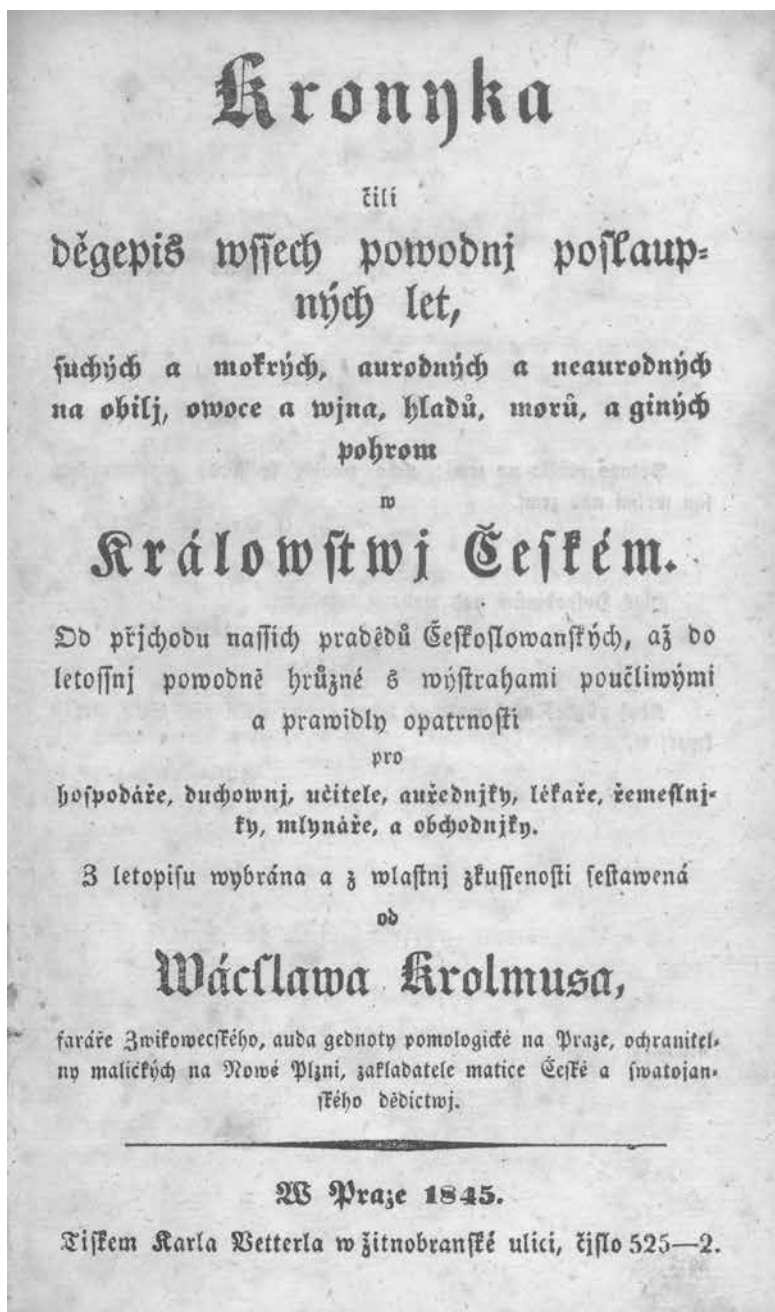
Záznam o nálezu zlatých mincí u Podmokel je v obsahu kroniky tematicky zcela ojedinělý a k jeho zařazení do textu zřejmě přispěly specifické nálezové okolnosti (klimatické jevy) a blízkost tehdejšího autorova pobytu. Podrobné

² Připomínám též jeho základní pozdější dílo VOIGT, Mikuláš Adaukt: *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen (1771–1787) I*, Praha 1771, zde pak s. 235–240. Tématem publikace M. A. Voigta se v nedávné době zabýval MILITKÝ, Jiří: *Rytina s vyobrazením podmokelského pokladu v publikaci M. A. Voigta a kritický rozbor její výpovědní hodnoty pro keltskou numismatiku*, Numismatické listy 68, 2013, s. 138–147. Citace týkající se Krolmusovy kroniky a původního pramene Zvíkovecké farní knihy zde není zmíněna.

³ Citace původního znění. Wáclaw KROLMUS, *Kronyka čili dějepis všech povodnj poslaupných let w Králowstvj Českém*, Praha, 1845. (Archiv autora). Rozsah kroniky je 260 stran menšího formátu. Na s. 72 je stručná zpráva nadepsaná jako „*Nález zlatých peněz přičiněním ligawce*.“

⁴ Na titulním listu kroniky sám sebe označuje za „...faráře Zvíkoveckého, auda jednoty pomologické na Praze, ochranitelny maličkých na Nowé Plzni, zakladatele matice České a swatojanského dědictwji.“ Narozen 3. 10. 1790 v Březince u Bělé pod Bezdězem jako syn kantora, stal se katolickým knězem (primice r. 1815). Zemřel 24. 11. 1861 v Praze, pochován na Vyšehradě.

⁵ Hodnocení osobnosti Václava Krolmuse v historických zprávách lze posoudit i z obsahu díla HORAHOŘEJŠ, Petr: *Toulky českou minulostí 10*, Praha 2004. Na s. 147 uvedeno „*K Holinovým chodíval muzejník V. Hanka, amatérský archeolog V. Krolmus ...*“ (František Holina byl významný kaligraf a restaurátor starých rukopisů), dále na s. 148 a 149 „...*Do stolní společnosti v domě U tří maltézských křížů chodíval též podivínský páter Václav Krolmus, kmet takřka sedmdesátiletý, jenž se na stará kolena stal básníkem v archeologii. Právě roku 1853, kdy Neruda maturoval, se Krolmusovi zdařil husarský kousek: na poli ve Ctiněvsi pod Řípem vykopal, 33 kroků širokou pohřební mohylu praotce Čecha, a to včetně části jeho pohřební výbavy. Nikdo neměl sílu fantasmagoriím nadšeného starce vzdorovat.*“ Svoji kroniku publikoval však o osm let dříve, a soudím, že ještě v poněkud stabilnějším duševním stavu.

●□1: Titulní list publikace KROLMUS, Wacław:

Kronyka čili dějepis všech powodni poslaupných let w Králowstwj Českém, Praha 1845. Archiv autora.

Nález zlatých peněz přičiněnjm ligawce.

R. 1771 dne 11. w čerwnu pod Pranty a w Kasmeney u Podmošl na panstwěj Křiwokladském na Kasfownicku po velikém Ligawci, woda dešstowá a z druhé strany potůček podemlely w Kameney nazwané břeh lučnj, z něhož se kotel na 4 korce měděný, ryzjm zlastem naplněný do potůčku rozwodněného překotil a zlato wysypal, kterěz Jonata saused Podmošlský za částky mědě držel, genž zde w tu dobu seno sekal. Tento posklad gedni dj: přes 80 tisse a druzj prawj: přes 260 tisse zlatých knjzeti Šürstenberskému Karlowi Egonowi z Šürstenberka neywyššjmu Purkrabjmu Pražskému na zlatě podal. (Grow. Památ. knihu Zwikowec. Sol. 81.)

- 2: Text s údaji týkajícími se nálezu mincí v Podmoklech r. 1771. KROLMUS, Wácslaw: *Kronyka čili dějepis všech powodnj poslaupných let w Králowstwj Českém*, Praha 1845, s. 72.

R. 1771 platilo obilj na Zwikowci

korec pšsenice 13 zl.

— žita 13 —

— geěmena 8 —

— owsa 5 —

— hráchu 14 —

— čočky 10 —

— zemčat 5 —

Na to druhý roč bylo množstwěj myššj w Čechách.
(Grow. památ. knjh. Sar. na Zwikowci. str. 86.)

- 3: Údaje o cenách některých zemědělských plodin v obci Zvíkovec u Podmokel v roce 1771. KROLMUS, Wácslaw: *Kronyka čili dějepis všech powodni poslaupných let w Králowstwj Českém*, Praha 1845, s. 73.

zkoumání farních písemností a předpokládaná jeho osobní návštěva sledované lokality pak zavdaly podnět k zaznamenání údajů, které můžeme objektivně pokládat za věrohodné.

Původní znění příslušné části „*Památné knihy zvíkovecké, Fol. 81*“ uvedené na straně 72 je následující:

„Nález zlatých peněz přičiněným ligawce.

R. 1771 dne 11. w čerwnu pod Pranty a w Kameney u Podmokl na panstw Křiwokladsckém na Rakownicku po welikém ligawci, woda desstowá a z druhé strany potůček podemlely w Kameney nazwané břeh lučnj, z něhož se kotel na 4 korce měděný, ryzím zlatem naplněný do potůčku rozvodněného překotil a zlato wysypal, kteréž Jonata⁶ soused Podmoklský za částky mědě držel genž zde w tu dobu seno sekal. Tento poklad gedni dj: přes 80 tisjc a druzj prawj: přes 260 tisjc zlatých knjžeti Fürstenbersckému Karlowi Egonowi z Fürstenberka neywyššjmu Purkrabjmu Pražskému na zlatě podal. (Srow. Památ. knihu Zwikowec. Fol. 81.)⁷

Na následující straně kroniky (č. 73) Krolmus předcházející zprávu doplňuje o soudobý přehled cen vybraných zemědělských produktů v rakouských zlatých tehdejší měny za jeden korec půdy. Citují: „*Roku 1771 platilo obilj na Zwikowci korec pssenice 13 zl., žita 13, gečmena 8, owsa 5, bráčku 14, čočky 10, zemčat 5. (Srow. Památ. knjhb. Far. na Zwikowci. str. 86.)*“⁸ Je nesporné, že pro venkovské obyvatelstvo, u kterého nezákonné využití části nálezů přicházelo v úvahu, představovala každá ze zlatých mincí mimořádně významnou hodnotu, a tak připojené cenové údaje vybraných zemědělských produktů byly vhodným srovnáním.

Úvodem k dalšímu textu předznamenávám, že žádný z citovaných i již dříve uváděných autorů při popisu nálezových okolností z údajů zvíkovecké farní knihy nevychází. Platí to také o Pavlovi Radoměřském, který však svůj zdroj informací o těchto okolnostech nezmiňuje.⁹ Podrobně se však věnuje akci vrchnostenských úředníků a persekuci venkovanů, u kterých předpokládali

⁶ V textu uvedený tvar jména „Jonata“ má zřejmě být „Janota.“

⁷ Originál viz obr. 2. Pro lepší informaci uvádím původní text v současné pravopisné a částečně i jazykové úpravě: „*Nález zlatých peněz v důsledku lijáku. V červnu roku 1771 pod Pranty a w Kamenné u Podmokel na křiwoklátsckém panství po velkém lijáku deštová voda a z druhé strany potůček podemlely luční břeh, z něhož se měděný kotel na čtyři korce ryzím zlatem naplněný do rozvodněného potůčku překotil a zlato vysypal. To souseď podmoklský Jonata (sic) sekající zde v onu dobu trávu, pokládal za kousky mědi. Tento poklad jedni cení přes 80 tisíc a druzí říkají, že přes 260 tisíc zlatých ve zlatě přinesl knížeti Fürstenbersckému Karlovi Egonovi, nejvyššímu purkrabímu pražskému. (Srovnej Památnou knihu zvíkoveckou, foliant 81.)*“

⁸ Originál viz obr. 3. Jak je z původního záznamu zřejmé, šlo o cenu pšenice, žita, ječmene, ovsu, hrachu, čočky a brambor. Další poznámka ve farní knize „*Na to druhý rok bylo množstw myssj w Čechách,*“ se již k našemu tématu nevztahuje.

⁹ V části textu označené nadpisem „*V nálevně Anny Hobolysé bylo veselo*“ se dozvídáme, že zde blahorečili nádeník Janotovi, „*jehož náhoda přivedla 12. června 1771 k potoku poblíž samoty zvané Vystrčilka, kde v nevysoké stráni podemleté vodou natolik, že se za dešťů sama sesula, spatřil spoustu žlutě lesklých valounků s podivnými obrázky.*“

nelegálně získané mince. Zejménaaráží, že pobyt nádeníka Janoty v citovaném prostoru zmiňuje jako „náhodný“, a nikoliv účelový, za přítomnosti několika dalších venkovánů.

V populárně formulovaném příběhu v knize *„Peníze, poklady, padělky“*, na které se podílel jako autor i Bohuslav Hlinka, v části nazvané *„Jiná verze o objevu“* pak P. Radoměřský uvádí vyprávění po léta tradované v rodině přímého účastníka události dne 12. června 1771 následovně: *„Můj neboštitk otec sekal z rána ještě s několika sekáči louku pod Podmokly. Po několikátém vysekání odešel jeden ze soudruhů na stranu pod louku do potoka následkem dešťů vybraného. Tu najednou vidí vedle sebe dvě místa polokulatými knoflíky pokrytou. Vzal jich několik a vrátiv se k sekáčům zpět, vypravoval jim o svém nález, ukazuje jim několik těch od hlíny ušpiněných knoflíků. Ale jdouce k polednímu domů, nabrali si domnělých knoflíků do rukávů šerkových kazajek dosti mnoho, aby měli, jak pravili, kluci čím cvinkat...“* Tolik tedy část příběhu, kterou lze poměrně shodně posoudit s lapidárně formulovaným zněním citovaným Václavem Krolmusem podle zápisu ve zvíkovecké farní pamětní knize.

Dále považuji za vhodné upozornit na málo známý, ale poměrně obsáhlý článek Jana Nováka nazvaný *„Největší zlatý poklad v Čechách“* s podtitulkem *„V 18. století našel v Podmoklech při sekání trávy chalupník množství zlatých mincí.“*¹⁰ V části textu nadepsané *„Bronzový hrnec v bahně“* je nálezová situace interpretována volně a poněkud nepřesně. Cituji: *„Začátkem roku 1771 se nad Podmokly přehnala prudká bouře, která rozvodnila i potok protékající obcí. Když se vyčáslilo, vyrazil chalupník Janota na louku pod vesnicí sekat trávu. Navyklá práce mu šla sama od ruky, a tak měl zřejmě ještě dost času rozhlížet se kolem sebe. Neušlo mu, že vzedmutá voda potoka na jednom místě podemlela břeh a že se tam něco leskne. K jeho překvapení v bahně leželo množství lesklých zlatých oválů (sic!). Bizarní je, že ten dobrý muž vůbec nepomyslel na zlato, a tak lesklé plíšky (!) přinesl dětem domů na hraní.“*

Z toho, co bylo o obsahu některých sdělení týkajících se podmokelského nálezu uvedeno, je zřejmé, že pisatelé nevěnovali dostatečnou pozornost původním pramenům. Tak kupř. stěžejní objekty sledovaného děje – keltské zlaté mince zvané „duhovky“ – označují velice nepřesně, o čemž nám podává svědectví následující chronologicky uspořádaný přehled:

– objektivně: jde o zlaté keltské statéry tzv. mušlovitého typu o váze 7,2 g a jejich díly 1/3 a 1/8 statéru, ve více typech mincovních obrazů.

¹⁰ NOVÁK, Jan: *Největší zlatý poklad v Čechách. V 18. století našel v Podmoklech při sekání trávy chalupník množství zlatých mincí*, Deník Právo, 19. května 2006, oddíl Věda a technika, s. 9. Zde též vyobrazení shluku keltských mincí pocházejících z nálezů. V závěru článku v části nazvané *„Úkryt, nebo dar bohům“* tento autor uvádí srovnání s nálezem v Lanhošti na Teplicku u Duchcova, kde množství bronzových šperků a ozdob uložených rovněž v kovovém kotlíku pochází také z laténské doby. Vyslovuje domněnku, že šlo o jakýsi dar tamnímu léčivému prameni (či jeho božstvu). Děkovací (votivní) „funkci“ proto mohl údajně mít i podmokelský poklad.

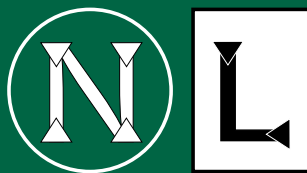
- subjektivně zjištěné citace v pramenech (včetně šířeného ústního podání):
 - r. 1771 – Ad. Voigt: „*zlaté mince*“, „*dubovky*“;
 - r. 1771 – farář zvíkovecký (jméno v knize neuvedeno) anonymně „*ryzí zlato*“;
 - r. 1845 – Václav Krolmus, Kronika: „*zlaté peníze*“ a citace z Památné knihy Zvíkovecké, jak bylo uvedeno v předcházejícím textu,
 - r. 1972 – Pavel Radoměřský podle svého pramene „*mosazné knoflíky*“, ale sám objektivně specifikuje tři hlavní druhy duhovek keltských (tzv. stradonického typu),
 - r. 1996 – Boh. Hlinka a P. Radoměřský podle svých pramenů: „*žluté lesklé valounky*“, „*polokulaté knoflíky*“;
 - r. 2006 – J. Novák uvádí: „*lesklé zlaté ovály*“, „*lesklé plíšky*.“

Absence obsahu záznamu v „Památné knize zvíkovecké“ je tudíž z citací údajů dalších pramenů zřejmá. Nebyla nikde zmíněna ani Kronika někdejšího zvíkoveckého faráře V. Krolmuse, který v této farnosti trávil poslední období svého života, byl by to zajímavý doplňující pramen informací. S výjimkou obsahu práce Pavla Radoměřského lze považovat další zde uvedené příklady líčení děje spojeného s objevem podmokelského pokladu za diskutabilní, a to i z hlediska běžné žurnalistické praxe.

Můžeme předpokládat, že zvědavý kněz Krolmus blízký nálezový prostor osobně důvěrně poznal, a tak jeho občasně kontroverzní postoje v tomto případě nelze generalizovat. Ani jeho informace týkající se dobového srovnání cen vybraných zemědělských produktů by asi v následném popisu události nechyběla a autoři by nezůstávali u všeobecné hodnotové charakteristiky. Proto lze konstatovat, že obsah zápisu ve farní knize zvíkovecké vč. Krolmusových doplňků zůstaly do dnešní doby pro numismatické bádání nevyužity. Naproti tomu v oblasti archeologie a meteorologie se s jeho poznatky setkáváme (včetně kladného hodnocení obsahu), o čemž svědčí některé příklady z Mělnicka, kde rovněž určitou dobu působil.¹¹

¹¹ Blíže např. SKLENÁŘ, Karel: *Vzpomínka na V. Krolmuse*, Okresní noviny Mělnicko, 7. 10. 1965 (175. výročí jeho narození). Příznivě hodnotí jeho přínos archeologii v několika lokalitách Mělnicka, v jejichž blízkosti kdysi působil a kam i později zajížděl. Jeho návštěva okolí Mšena v roce 1852 je však již poznamenána romantickým zanícením. Spolu s několika občany objevené sklepení u Skalska pokládal za „...*pohanské božiště Černoboha*.“ Záslužný je ale nesporně jeho spis „*Staročeské pověsti*“ z let 1845–1851 obsahující výsledky sběru národopisného materiálu, který by jinak upadl v zapomenutí. Zde uvedená „*Kronika*“ vydaná r. 1845 však v článku zmíněna není, i když obsahuje několik klimatických údajů z Mělnicka (zvl. povodně). Obsahu části Krolmusovy „*Kroniky*“ ve vztahu k úrodě mělnického vína věnuje pozornost ZEMAN, Vojta: *Václav Krolmus o úrodě mělnického vína*, Vlastivědný sborník kraje Dykova, Krajinický muzejní spolek na Mělníce, roč. I, 1938, s. 83–85. Stručně citovány poznatky o víně z let 1669–1842 a též Krolmusovy životopisné údaje ve vztahu k působnosti na Mělnicku.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

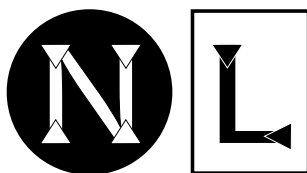
Numismatické listy

71 • 2016 • 3-4

NÁRODNÍ MUZEUM

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

71 • 2016 • 3-4

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboš POLANSKÝ.

Redakční rada / Editors: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN, Dagmar KAŠPAROVÁ,
Michal MAŠEK, Jiří MILITKÝ, Věra NĚMEČKOVÁ, Vlastimil NOVÁK,
Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETRÁŇ, Jiří SLÁMA, Eduard ŠIMEK,
Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

Jazyková redakce / Language Editor: Lenka VACINOVÁ.

Redakce / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz • 224 497 283.

Anglická abstrakta a resumé překládá / English abstracts and summaries translated
by Gabriela & Vlastimil NOVÁK.

NÁRODNÍ MUZEUM

Vydává: Národní muzeum ve spolupráci s Českou numismatickou společností.
Technická příprava a grafická úprava: Quattro-Production s. r. o.
Tisk: Josef Kleinwächter.

Přímý prodej zajišťuje stánek v Nové budově Národního muzea. Distribuci povinných výtisků,
výtisků pro předplatitele a distribuci volných výtisků zajišťuje Obchodní oddělení,
Národní muzeum, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047
(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.
Zde se přijímají i objednávky předplatného, z ČR i ze zahraničí a poskytují informace o cenách
předplatného. Členům České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost,
Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10 – Vršovice, telefon 271 730 775.

Vychází dvakrát ročně jako dvojčíslo.
Redakční uzávěrky jsou 1. dubna a 1. září.
Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

© Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1.
ISSN 0029-6074, MK ČR E 568.